

Posudek diplomové práce

Název práce: **Občanský příjem a jeho možná implementace v Česku**

Autor: Bc. Štěpán Mairovský

Posudek oponenta práce: MUDr. Petr Háva, CSc.

Datum: 16.6.2015

Po zběžném prolistování práce musím přiznat, že jsem si nebyl jistý, jestli má jít o práci teoretickou nebo teoreticko-empirickou. Teoretická práce by mohla mít volněji strukturovaný přístup, což odpovídá předloženému textu. U teoreticko-empirické práce bych očekával jasné vymezení výzkumného problému. Ale i u práce teoretické bych přece jenom uvítal poněkud jinak koncipovaný úvod, který by koncept základního příjmu jasněji vymezil v historickém, politickém a ekonomickém kontextu. Hned na počátku by tak bylo možné vyjasnit řadu potřebných souvislostí.

Myšlenka základního příjmu pochází z 80. let, vznikla tedy v jiném kontextu. Jejím cílem bylo zlepšit postavení osob s nízkým příjmem. Jde jenom o jiný nástroj přerozdělování. Odůvodněním byla neefektivita používaných nástrojů. Avšak během třiceti let došlo ke zcela jiným podmínkám. Růst příjmových nerovností, ekonomická globalizace v kombinaci s neoliberalním kapitalismem vedly k naprosto jiné situaci, která je komplikovanější a hrozivější. Zde si již lidstvo s alternativami přerozdělování nevystačí, pokud má zájem probíhající vývoj skutečně řešit. Reflexe současného vývoje se zatím pohybuje převážně jenom v rovině jeho mechanismů a příčin. V tomto kontextu vystupuje globálně se šířící myšlenka základního příjmu jako svého druhu zombie a problémem je, že může odvádět pozornost od mnohem závažnějších procesů. Jsem toho názoru, že bychom si měli klást v této souvislosti obecnější výchozí otázky, které by nás mohly dovést nějak jinam.

Zvolený způsob přemýšlení o základním příjmu vyvolává asociace s některými jinými pokusy o zavedení nástrojů financování ve zdravotnictví – např. Singapurské zdravotní účty, později jejich alternativa z USA. Tyto myšlenkové experimenty se naštěstí podařilo odvrátit. Tak jak je předložená práce koncipována, působí velice diskutabilně. Jde o hru s několika proměnnými, přičemž reálný vývoj je již někde zcela jinde. Trochu by to mohlo připomínat situaci neoklasické ekonomie. Po roce 1990 si naše společnost prošla řadou různých reforem, jejichž nástroje se soustředily na financování, aniž by byly řešeny mnohem podstatnější problémy a jejich příčiny. Varovným příkladem mohou být reformy českého zdravotnictví, které veškerou svoji kapacitu vyčerpaly na vznik pluralitního systému zdravotního pojištění v kombinaci s poplatky a dalšími tržními fintami.

Mezitím nám ovšem ujíždí vlak v podobě rostoucí zátěže chronickými nemocemi, ve stylu praktikování zkorumpované medicíny, ve ztrátě kontroly nad determinantami zdraví a nemoci, v pochybnostech nad výsledky vzdělávání pracovníků ve zdravotnictví, atd. V této paralele bych mohl pokračovat poukázáním na „záplatovací“ (v oblasti sociální politiky přerozdělovací) funkci medicíny, zatímco vývoj zdravotního stavu se dál samovolně odvíjí ke stále horším potížím. Takový stav je samozřejmě neudržitelný!!

Podobně děsivě mohou působit finanční trhy se stále rostoucí agresivní a často nereálnou nabídkou různých produktů, vedoucích v řadě případů ke krizím. Chci tím naznačit, že takřka jenom penězi řízená společnost se dostává do vážných potíží. Další silně na penězích založený nástroj proto může snadno vést k pochybnostem.

Cílem předložené práce je představit občanský příjem, avšak tím vymezení cíle nekončí, neboť jde o představení relevantní alternativy k současnému systému sociálního zabezpečení s výraznými přesahy do politiky zaměstnanosti.

Výzkumná otázka: Za jakých podmínek a do jaké míry je občanský příjem aplikovatelný v Česku? Následují ještě čtyři další vedlejší otázky, sledující možnosti implementace základního příjmu v ČR.

Použité metody – „sběr písemných dokumentů, doplněný osobním pozorováním“. Pro zpracování kvalitativních dat je uvedena metoda interpretace. V kvantitativním přístupu jsou použity modely a provedena numerická kalkulace – to je vzhledem k danému tématu asi nejméně vhodně navržená metoda. Předložené modely ve formě tabulek jsou však velice zjednodušené. Česká republika (podobně jako řada jiných zemí střední a východní Evropy) prochází v oblasti typů pracovních vztahů i v oblasti financování aktivit sociálního státu, nakládání s prostředky veřejných rozpočtů a parafiskálních fondů řadou institucionálních změn a tato oblast se sama potýká s poměrně omezenou transparentností a předvídatelností. Východiskem takových změn byla více ideologie podložená konkrétními úzkými zájmy a méně nebo vůbec pak objektivní poznání.

Věřitelnosti modelů by evidentně prospělo, pokud by byly zpracovány jak na mikro-, tak také makro- úrovni. Myšlenka modelování a hodnocení existujících poměrů (pravidel) na trhu práce a v oblasti sociálního zabezpečení je zde zjevně nejvíce nosná, avšak tato situace je všem účastníkům známá. Jedni se jí snaží dále rozvíjet (růst počtu OSVČ a dohod o provedení práce, či o pracovní činnosti). Druzí znepokojivě přihlíží důsledkům ve zdravotním a sociálním pojištění. Hlavním cílem prvních (budovatelé neoliberálního kapitalismu) je hledání způsobů ke stále efektivnější tvorbě zisku a akumulaci kapitálu bez ohledu na sociální důsledky, potlačení kultury, obecně života a jeho prostředí na planetě Zemi. Myšlenka základního příjmu zde vychází z překvapivého předpokladu, že základní příjem sám o sobě povede ke zlepšení situace na trzích práce. Historie lidstva zatím potvrzuje pravý opak a vedla k rozvoji vymahatelných pravidel (formálních institucí – zde v podobě pracovního práva a dalších typů organizačně-právního uspořádání ekonomické produkce).

Představení základního/občanského příjmu může být užitečným krokem. Myšlenkový experiment implementace základního příjmu může mít svůj smysl. Bylo by totiž možné např. zjistit, že tudy cesta nevede ke skutečnému řešení naší situace. Nebo se takto připravíme na další očekávané krize, strčíme hlavu do písku a nebudeme uvažovat o jiných cestách? Snažím se těmito otázkami provokovat k hlubšímu kritickému pohledu.

Štěpánovi Mairovskému jsou jistě známy jiné práce (prerозdělování nebo uznání, kritická teorie, sociální důsledky globalizace, etika sociálních konfliktů), jejichž (spolu)autorem a šířitelem je vedoucí jeho práce Marek Hrubec. **Jde o práce, které jdou za horizont základního příjmu.** Debatu o základním příjmu lze také samozřejmě chápat jako svého druhu iniciaci debat o existujících problémech na trzích práce nebo v oblasti sociálního zabezpečení. Ale taková oklika

v sobě skýtá také četná rizika. Je vidět, že politické strany se vážně takovou myšlenkou zabývají a mohou ji vnímat jako příležitost k oslovení svých voličů a mohou očekávat krátkodobý efekt na cestě k moci. Vážným rizikem je zde odvedení pozornosti od mnohem naléhavějších problémů.

Naši absolventi se připravují na život v 21. století. Jaké jsou ambice této generace? Má skutečně smysl pokračovat dál jenom v přerozdělování za podmínek, které jej ve skutečnosti intenzivně znemožňují (daňová politika, deficity a dluhy veřejných financí, chybná politická rozhodnutí, postrádající sociální odpovědnost)? Jaký má smysl uvažovat touto cestou např. i o zrušení funkcí sociálního státu? Kolik času máme na takové debaty, pohybující se po klikatých cestách?

Autor sám vyslovuje v závěru pochybnosti o možnostech získání prostředků. Takové pochybnosti sdílím. Naše situace se může velice podobat Titaniku. Avšak samozřejmě ze strany autora práce jde o evidentní snahu o inovaci, alternativní pohled na existující problémy, což hodnotím pozitivně. Mohl by si totiž taky vybrat jiné téma, které by nemuselo vést k přemýšlení o naší situaci a možnostech jejího řešení.

Hodnocení:

Práci doporučuji k obhajobě a navrhuji její hodnocení stupněm výborně a budu doufat, že Štěpán Mairovský vnímá i jiná rizika v současných podmínkách světa a horizonty jejich možných řešení